

med interesse i identiteter må anse disse kilder for uhyre interessante i den moderne debat om kulturmøder, både nutidigt og historisk set. Her har vi Spangsbjergs beskrivelse og opfattelse af japanere, japanske embedsmænds opfattelse af situationen og de fremmede, og slutteligt må vi ikke glemme de lokale beboere, som ikke har efterladt sig noget skriftligt, men hvis opfattelse af mødet vi finder filteret gennem henholdsvis Spangsbjergs og de japanske embedsmænds rapporter. Skønt bogen på mange måder er interessant, så er det de japanske afsnit, der fænger og vel også viser, hvor langt man kunne være nået med et andet fokus.

Dan H. Andersen

Beth Grothe Nielsen: *Letfærdige Qvindfolk – om Gisle Nielsdatter og andre barnemordersker*. (Aarhus Universitetsforlag, 1999). 235 s., 198 kr.

Der kan være mange grunde til at interessere sig for kvinders historie og særligt de kvinder, som samfundet har udstødt. Forfatterens interesse for de letfærdige – det vil sige uden for ægteskab besvangrede – kvinder er angiveligt foranlediget af samfundets ændrede syn på de uægte børn og deres mødre. Således er forfatterens væsentligste ærinde at undersøge en periode, hvor forbrydelserne uægteskabelig formerelse, barnedrab og fødsel i dølgsmål blev betragtet som essentielle kriminalpolitiske problemer, der knyttede sig til en fundamental mangel på arbejdskraft. Nærmere bestemt fokuseres der på 1700-tallet og på de foranstaltninger, der blev grebet til for at hindre de pågældende forbrydelser. Fremstillingen baserer sig væsentligst på arkiverne for Nørrejylland landsting, Viborg Tugthus og Danske Kancelli og tegner i kraft heraf et nærgående billede af samfundets normer, dets retlige regler og refor-

mer og ikke mindst af dets dadelværdige kvinder.

Bogen er opdelt i 19 mindre kapitler, der for størstepartens vedkommende veksler mellem det narrative og det analyserende. Det giver på en og samme tid underholdning og dybde til den meget spændende og hidtil noget oversete analyse af kvinder, der fødte børn uden for ægteskab. Bogen indledes med et kapitel om Gisle Nielsdatter, der lod sig beligge af sin husbonds søn og som umiddelbart efter fødselen kvalte det barn, der blev resultatet af forbindelsen. Hun blev ved Nørrejylland landsting som straf herfor dømt til at miste sit hoved med økse, hvorefter hendes hoved skulle sættes på en stage og hendes krop nedgraves på retterstedet. Tonen er let og bærer beretningens kendetegn, hvilket også er karakteristisk for de efterfølgende kapitlers kortere, eksemplificerende levnedbeskrivelser. Beth Grothe Nielsen formår dermed at fastholde læseren i de mere reflekterende studier over gældende ret og retspraksis, som trods alt danner hovedgrundlag for bogens bærende analyse.

Det er ikke retshistorie i egentlig forstand, men derimod i overført betydning. Således forstået, at Beth Grothe Nielsen beskriver og analyserer et retsområdes historie. Alle retlige og sociale forhold tilknyttet de »letfærdige qvindfolk« er blevet gjort til genstand for omfattende undersøgelser, og bogens største force består således i den grundige bearbejdelse af det eksisterende kilde-materiale og i den ihærdige bestræbelse på at følge kvindernes videre skæbne efter afsagt dom. Retsprotokollerne er i flere tilfælde blevet sammenholdt med fangeprotokollerne fra Viborg Tugthus, og eksempelvis hedder det om Birthe Enevoldsdatter, at hun efter benådning blev ført til Viborg Tugthus, hvor hun døde efter 30 års indsættelse.

Man kunne i omskrevet form måske

have ønsket sig afsnit tre om *Forandringerne* placeret tidligere i bogen for derved som læser at få tegnet et indledende og ikke som her et afsluttende billede af kulturhistoriske aspekter, retshistoriske forhold og sociale baggrunde. Derudover kunne man have ønsket sig færre slåfejl, der for eksempel i kapitlet *Lejermål* forekommer decideret forvir-

rende. Men når det er sagt, så skylder man også at sige, at det er en veldokumenteret og velskrevet bog, der er god at få forstand af. Det er derfor glædeligt, at Aarhus Universitetsforlag har taget initiativ til at genudgive bogen, der første gang udkom på forlaget Delta i 1982.

Merete Bøge Pedersen

DET 19. ÅRHUNDREDE

Harald Jørgensen: *En enevoldskonges hofholdning. Studier over livet ved Frederik VI.s hof 1808-39*. (Poul Kristensens Forlag, 1999). 250 s., 320 kr.

På sin halvfjerdsårsdag i 1977 blev forhenværende landsarkivar Harald Jørgensen hædret med et festskrift, hvori han blandt andet blev hyldet for sin trang til forskning, sin vitalitet og arbejdssevne og ikke mindst evnen til at udnytte arkivalier i sin produktion. Som pensionist har Jørgensen, der disputerede i 1944 med en afhandling om *Trykkefrihedsspørgsmålet i Danmark 1799-1848*, fortsat bidraget med utallige værker om dansk historie i 1800-tallet. I en alder af 92 år har Jørgensen senest udgivet denne bog, der angiveligt er en fortsættelse af *Fra Christiansborg til Amalienborg* (1996), som omhandler hofforvaltningens historie 1784-1808. Efterfølgeren handler således om hoffilivet efter Christian 7.s død i 1808, altså under Frederik 6., der i denne periode om nogen fremstår som en reaktionær monark. Som følge af emnet og Jørgensens store arkivforskningsmæssige kompetencer knytter der sig derfor naturligvis høje forventninger til netop denne bog.

Disse forventninger indfries kun delvist. Jørgensen redegør grundigt og systematisk for administrationen ved Frederik 6.s hofforvaltning. Det må roses, at vi i bogen får detaljerede beskrivelser af dagliglivet ved hoffet, herunder festligheder, vigtige begivenheder, finanser og de kongelige residenser samt af både fremtrædende hofembedsmænd og af menige ansatte i hoffet. Særligt fremhæver Jørgensen hofmarskal A.W. Hauch som en vigtig og gennemgående skikkelse i hele Frederik 6.s kongetid – som et dygtigt og organisatorisk talent. Værket giver det ikke overraskende indtryk, at det militære indslag i hoffilivet var markant blandt andet som følge af daglige morgenparoler. Desuden kan man konstatere, at Frederik 6. i økonomisk henseende var nærig i den daglige administration, nærmest sygeligt overkontrollerende med hensyn til de ansattes lønninger – men ikke over for de nære slægtninge, hvor han var gavmild (s. 122). Heller ikke dette er overraskende.

Som helhed er værkets største betydning, at der her kan hentes en mængde solide oplysninger om hofpersoner og deres betydning ved hoffet. Jørgensens fremstilling er halvvejs tør og kedelig, præget af Hof- og Statskalenderens mo-